

Мр Озренка Бјелобрк Бабић⁵⁰
Бранислава Амићић
Филозофски факултет Бања Лука

ПРИМЈЕР ОБРАДЕ НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ ИЗ ВОКАЛНО-ИНСТРУМЕНТАЛНЕ МУЗИКЕ ПРИМЈЕНОМ POWER POINT-A

Апстракт: Ауторке указују на карактеристике рада у оквиру наставног предмета Вокално-инструментална музика. Представљају примјер обраде наставне јединице у универзитетској настави по корацима педагошке радионице у оквиру поменутог предмета (примјена Power Point презентације, вртешка). Говоре о потреби и могућностима већег анимирања студената, о подстицању њихове креативности и мотивисаности за додатно ангажовање у самообразовању у области музике. Предност припреме је у томе што је примјењива и на другим нивоима музичког и општег образовања (основно и средње образовање) уколико садржаје и активности прилагодимо узрасту и способностима ученика, као и прилоге који прате припрему.

Кључне ријечи: Вокално-инструментална музика, Power Point презентација, обрада наставне јединице, Учитељски студиј, музичко образовање

УВОД

Музичко, вокално-инструментално образовање одраслих – студената учитељског студија истовремено представља задовољство и напор. Специфичност наставног предмета Вокално-инструментална музика огледа се у томе што за разлику од наставних предмета у средњој музичкој школи (Солфеђо, Хармонија, Музички инструменти, Музички облици, Историја музике) интегрише више музичко-теоријских и извођачких задатака, и тако „ову врсту образовања издваја у односу на класично музичко образовање (из домена организације и реализације наставе), што их сврстава у ред специфичности“. (Стојановић, 2011:109). Још једна од специфичности овог предмета је, нажалост, у томе што већина студената уписује Учитељски студиј са оскудним музичким предзнањем, а то додатно отежава наставни процес. Проблему музичког образовања будућих учитеља допринијела је и

⁵⁰ ozrenkabb@hotmail.com

Реформа средњег образовања (школске 2004/2005) када је Музичка култура елиминисана из наставних планова и програма средњих стручних школа. Увођењем Болоњског процеса на Учитељском студију у Републици Српској смањен је број музичких предмета и број наставних часова, што је свим учесницима наставног процеса отежало рад јер је бројне и сложене задатке, посебно у оквиру предмета Вокално-инструментална музика, потребно остварити у кратком временском периоду (један семестар) и у групама које броје и по 30 студената. Како пракса показује, тежина рада са овом популацијом је у томе што, поред недовољно предзнања, на самом почетку рада студенти имају став да у свом будућем професионалном ангажовању неће свирати на хармонским музичким инструментима (хармоника, клавир) јер основне школе (у Републици Српској) нису довољно опремљене поменутиим инструментима, као и да ће вокално-инструментално извођење замијенити организацијом часова заснованих на слушању музике. У раду са дјецом млађег школског узраста најважнија наставна област је пјевање (уз свирање наставника) због чега је потребно благовремено дјеловати на промјену ставова будућих учитеља у корист репродукције музике на настави Музичке културе. Према томе, основни задатак наставника и водитеља вјежби (у раду равноправно користимо изразе наставник, асистент, односно водитељ вјежби у зависности од тога коме је извођење часа повјерено) био би да студентима, који овом предмету често приступе са извјесном бојазни, са страхом и несигурношћу у властите способности, „убризга мотивациону инјекцију“ и да развија љубав према музици на самом почетку музичког описмењавања. Почетни, адаптациони период студената према наставнику (асистенту) и обрнуто варира по трајању и зависи од састава генерације, преференција и афинитета студената, као и од компетенција наставника (водитеља вјежби) и његовог ангажмана, што се рефлектује на квалитет наставе. Поред тога, на квалитет наставе Вокално-инструменталне музике и остваривање њеног циља – оспособљавање студената за праћење Методике наставе музичке културе и за рад у основној школи на предмету Музичка култура, несумњиво утиче и организација рада. Поред бројности група студената, недостатка времена за стицање знања и вјештина или недовољног ангажмана студената, потешкоће у раду се јављају и услед употребе инструмента на којем студенти – музички почетници стичу основе музичке писмености, односно савладавају елементарну вјештину свирања. На факултетима на којима студенти – музички почетници свирају на клавиру јављају се бројне потешкоће, као на примјер „постављање руку на клавијатуру и успостављање артикулације прстију и овладавање вјештином координације лијеве и десне руке“ (Šenk, i Ercegovic-Janjić, 2004:118), што није случај у неким земљама у окружењу, као на примјер на Учитељском факултету у Београду гдје „због масовности групе студената без музичког предзнања, њихов обавезан хармонски инструмент је хармоника“

(Стојановић, 2011:111), док је само студентима са ранијим музичким образовањем дозвољено да изаберу клавир, као хармонски инструмент на којем ће савладавати садржаје предмета Вокално-инструментална музика. У раду са студентима – музичким почетницима на клавиру тешко је постићи повољну емоционалну климу која у знатној мјери зависи и од наставника (асистента). Управо виспрена и интересантна организација предавања и вјежби, уз хумор који води ка савладавању планираног градива, омогућила би студентима да слободно, без икаквог страха изразе своје емоције и тако савладају захтјеве који због оскудног музичког предзнања често представљају баријеру у раду и изискују велики ангажман како студената тако и наставника (асистента). Управо, у циљу превазилажења наведене проблематике и стварању повољне емоционалне климе на настави Вокално-инструменталне музике представљамо један од начина реализације наставе примјеном Power Point-а што и није уобичајено за прве „ударне часове“ овог предмета.

ЗНАЧАЈ ПРИМЈЕНЕ POWER POINT ПРЕЗЕНТАЦИЈЕ

Како је сам почетак наставе Вокално-инструменталне музике веома комплексан, захтијеван и исцрпан за студенте, али и за наставнике, циљ ове презентације није њихово додатно оптерећење испитном провјером знања о садржајима датим презентацијом, већ анимирање студената за свирање (савладавање задатака), тј, упознавање са поменутиим инструментом на нивоу потребном будућем учитељу. Првенствено, основна замисао и сврха презентације је да се студенти – музички почетници (у групној настави) на једноставан и занимљив начин упознају са одликама музичког инструмента клавира (начином произвођења звука на клавиру, подјелом клавијатуре на октаве, једноставним проналажењем дирки разних октава, на примјер, проналажење сваког тона це на клавијатури и сл.) јер пракса показује да су студенти склони механичком учењу што је веома неповољно за усвајање садржаја свих наставних предмета, а посебно кад је у питању музичко образовање. На примјер, није ријеткост да студенти, прије свирања почетног тона одређене дјечије пјесме – задатог појединог тона (на примјер, нота ге¹), имају потребу да пребројавањем дирки кренувши од тона це¹ (низом Це-дур љествице), траже задати тон (у овом примјеру тон ге¹). Примјеном Power Point презентације учење није репродуктивно, сви су садржаји „оживљени“, постају „опипљиви“, студенти имају прилику да их доживе са више чула и своје знање учине трајнијим и апликативнијим. Ово се потврђује и кроз интересантне примјере упознавања студената са клавијатуром, како током саме презентације (путем фотографија), тако и демонстрацијом на инструменту, након чега се сва знања употпуњују кроз игру под називом „Црне и бијеле дирке“. Без обзира на то о којем нивоу образовања је ријеч, у нашој педагошкој пракси показало се да се кроз игру најбоље учи. Веома ефикасан начин упознавања студената са клавијатуром, распоредом дирки

(црних и бијелих) јесте игра „Црне и бијеле дирке“. Водитељ изабере осам студената у бијелим и пет студената у црним мајицама који глуме дирке клавира. Распоред дирки студенти су видјели на фотографији и на клавијатури, па се од њих очекује да се самостално распореде и правилно формирају једну октаву. Студенти који не учествују у игри провјеравају распоред „дирки – студената“ и уједно понављају научено. Предност овог начина усвајања градива евидентна је у сликовитом учењу чиме знања постају трајнија, а студенти се латентно, методички оспособљавају за извођење наставе (јер овакве и сличне примјере могу да примјењују у будућем педагошком раду).

Свакако, не треба заборавити да, и поред ових предности примјеном Power Point презентације, активност/улога, демонстрација наставника (водитеља вјежби) и даље остаје незамјењива у процесу учења свирања на хармонском музичком инструменту – клавиру. Презентација представља велику помоћ, интересантан увод и потпору у раду, али улога живе ријечи је и даље примарна управо због специфичности учења свирања, односно, музичког образовања које захтијева континуиран рад и огромно стрпљење како студената тако и наставника (водитеља вјежби).

У циљу повећања ефикасности наставе Вокално-инструменталне музике, веће мотивисаности и лакше адаптације студената наводимо примјер обраде наставне јединице “Клавир – ударни жичани инструмент” примјеном Power Point презентације.

ПРИПРЕМА – ПЕДАГОШКА РАДИОНИЦА (СА ИЗБОРОМ НАЈВАЖНИЈИХ СЛАЈДОВА)

Корак 1: Увод

Са студентима поновити раније обрађено градиво *Музички инструменти*. Путем разговора утврдити у којој мјери су савладали подјелу музичких инструмената и колико су овладали општим карактеристикама појединих група инструмената. Питати их да наведу примјере (називе) композиција које се изводе на појединим инструментима из различитих група. Увести их у обраду ударних жичаних инструмената.

Корак 2: Ударни жичани инструменти

Користећи презентацију као помоћно средство наставник (водитељ вјежби) наводи опште карактеристике ударних жичаних инструмената. Објашњава начин добијања звука (тона), упознаје студенте са најзначајнијим инструментима из ове групе – цимбал и клавир, детаљније објашњавајући карактеристике цимбала.

Слика број 1. Ударни жичани инструменти⁵¹

Корак 3: Клавир (крилни), опште карактеристике
Надовезујући се на опште карактеристике ударних жичаних инструмената и цимбала као једног од представника ове групе студенти се упознају са одликама клавира, грађом инструмента.

Слика број 2. Клавир

Слика број 3. Грађа клавира

Слика број 4. Оквир клавира

Слика број 5. Клавијатура

⁵¹ Текст на слајдовима састављен према уџбенику Дејана Деспића *Музички инструменти* за први разред средње музичке школе, стр. 24–28.

Слика број 6. Систем педала

Корак 4: „Креативна минута“ (у виду предаха, интермеца)

Приказивање интересантних графичких примјера (предмети и грађевински објекти у облику крилног клавира, примјери инспирације клавиром дати у прилогу). На овај начин студенти се припремају, разоноде и мотивишу за наредни слијед информација, тј. за учење у опуштеној атмосфери.

Слика број 7. Клавир као инспирација

Корак 5: *Pianino*

Наставник (асистент), описујући облик и конструкцију *pianina*, указује на битну разлику у односу на крилни клавир. Циљ је да излагање наставника буде сведено на минимум, односно да наставник путем разговора (питања), низа слајдова и „живог“ музичког инструмента, *pianina* ангажује студенте да, примјењујући знање о крилном клавиру, уочавају разлике у грађи, облику, величини инструмената, да интерпретирају оно што су уочили.

Слика број 8. *Piano*

Корак 6: Клавир и музичка дјела

Наставник (водителј вјежби) на занимљив начин студенте упознаје са извођачком техником и тоном, историјатом клавира, клавирском литературом и поријеклом назива клавира. Према властитом избору изводи клавирска дјела (соло клавир) путем којих студентима демонстрира извођачке могућности клавира, али указујући и на недостатке. Након одсвираних (одслушаних) примјера са студентима разговара о извођачкој техници, и клавирској литератури. Студенте, према властитом избору, упознаје са нотним записима (изгледом оригиналне клавирске литературе), нотни примјери за соло клавир, али и клавирским изводима и прерадама појединих оркестарских, камерних или вокално-инструменталних дјела.

Слика број 9. Извођачка техника

Извођачка техника

- **Недостаци:**
 - немогућност крешенда на једном тону;
 - неостварљивост вибрата.
- **Могућности:**
 - разноврсно мелодијско кретање, без интонационих проблема, са знатним распоном скокова чак и у брзом покрету;
 - вишегласни акордски захвати;
 - неограничена употреба дијатонике, хроматике и енкармоније;
 - веома брза репетиција тонова, трилери и свакојаки украси, без ограничења;
 - богата артикулација;
 - изузетно велики динамички распон звучности;
 - низ специфичних извођачких поступака.

Слика број 10. Историјат клавира

Историјат клавира

- Двије основне линије развоја:
 - преко клавикорда
 - преко (клавн) чембала
- Клавикорд – удар о жицу (тангента)

Поријекло клавира :

- органиструм
- монокорд

Слика број 11. Литература

Литература

- Посебне области:
 - Музика за клавир у четири руке
 - Разни клавирски изводи
 - Слободније прераде, транскрипције, парафразе

Слика број 12. Нотни запис

Нотни запис

Нотни запис

c¹ d¹ e¹ f¹ g¹ a¹ b¹ c²

c d e f g a h c

Корак 7: Вртешка – сумирање резултата рада

Када наставник, путем презентације, заврши рад са студентима на упознавању ударних жичаних инструмената с акцентом на упознавању клавира, демонстрације на клавиру, уз активно учешће студената у настави, слиједи сумирање резултата рада – вртешка.

Етапе вртешке:

1. Формирање група, преузимање групних задатака (питања) и материјала за рад⁵² (око 5 мин)

- Формирати осам група студената. Свака група добија пано папир са исписаним питањима у заглављу, маркере за одговоре на дата питања као и маркере различитих боја за кружну евалуацију (у једној од наредних етапа рада) и неопходна упутства за рад.

Питања за групни рад:

Прва група: *Грађа клавира*

- 1) Шта чини основну грађу клавира?
- 2) Укратко опиши главне дијелове клавира.
- 3) На који начин су жице повезане са оквиром?

Друга група: *Клавијатура*

- 1) Шта чини клавијатуру клавира?
- 2) Колико дирки има савремена (велика) клавијатура клавира?
- 3) Који тонски распон захвата?

Трећа група: *Механизам покретних чекића*

- 1) Који је најсложенији дио конструкције клавира који чини основу његове технике?
- 2) Која је функција механизма покретних чекића?
- 3) Које су одлике бечке и енглеске механике клавира?

Четврта група: *Систем педала*

- 1) Каква је улога појединих педала на клавиру?
- 2) Који се педал назива *forte-pedal*, а који *piano-pedal*?
- 3) Како се у нотном тексту означава примјена десног и лијевог педала?

Пета група: *Pianino*

- 1) Које су основне врсте савременог клавира?
- 2) У чему је разлика између *pianina* и крилног клавира?
- 3) Шта је модератор?

⁵² Називи етапа вртешке преузети из књиге професора Миле Илића: *Методика грађанског образовања*, стр. 194 – 195.

Шеста група: *Извођачка техника и тон*

- 1) Које су могућности извођачке технике клавира?
- 2) Који су објективни недостаци у звуку клавира?
- 3) Наведи одлике клавирске артикулације (начине извођења тонова)?

Седма група: *Историјат*

- 1) Наведи претече клавира и опиши њихове главне карактеристике?
- 2) Ко је и када конструисао први клавир?
- 3) Како је клавир добио свој назив?

Осма група: *Литература*

1) Наведи најпознатија (репрезентативна) дјела клавирске литературе (соло клавир).

2) Наведи неколико музичких форми у којима је писана музика за соло клавир.

3) Осим дјела писаних за соло клавир, у ширем смислу, које су засебне области клавирске литературе?

2. Продукција, селекција и евиденција, групно усаглашених оцјена, идеја и приједлога, (10-15 мин).

- Студенти кроз заједнички, групни, рад на пано папиру (плакату) исписују само групно усаглашене одговоре (рјешења), те своје плакате постављају на зид, на одређеној удаљености како би групе несметано вршиле кружну евалуацију;

3. Међугрупна, кружна евалуација датих рјешења (Свака група упознаје рјешења осталих група).

- Групе се крећу кружно (прва група иде на мјесто друге, друга стаје испред плаката треће, трећа одлази испред плаката четврте групе и тако редом док осма група не дође на мјесто прве групе, задржавајући се по 2-3 минута пред плакатом сусједне групе (групе чије је мјесто заузела), на новим позицијама. Када студенти заједно прочитају рјешења задатака, на плакату поред питања са чијим рјешењем (одговором) се слажу треба да напишу знак „+“, односно знак „-“, поред питања чији одговор не прихватају. На крају на плакатима треба истаћи позитивне и негативне знакове групне евалуације.

4. Групни увид (и евентуална презентација) у сопствена међугрупно (позитивно или негативно) вреднована рјешења задатака.

- Свака група треба да погледа како су остале групе вредновале рјешења заједничког рада.

5. Провјера разумијевања и резимирање садржаја

- Заједно са водитељем вјежбе (асистентом) студенти обједињују резултате рада свих група, још једном се заједнички усаглашавају око најприхватљивијих одговора на питања. Водитељ вјежбе и даље активно прати рад студената, њихове активности усмјерава са циљем што потпунијег остваривања планираних циљева и исхода часа. Заједнички рад употпуњује слушање одабраних дјела за соло клавир (из различитих историјских етапа).

ЗАКЉУЧАК

За већу заинтересованост и ангажованост студената Учитељског студија на предмету Вокално-инструментална музика веома је важно да је наставник креативан, мотивисан, досљедан и сараднички расположен на самом почетку рада са студентима, на уводним „ударним часовима“ поменутог предмета. Једино такав наставник може да развија позитивну емоционалну климу на настави, креативност и мотивисаност студената, односно да их подстиче на музицирање на наставним и ваннаставним активностима. Ове особине наставника нарочито долазе до изражаја у раду са студентима који Учитељски студиј неријетко уписују са недовољно музичког предзнања, који се сусрећу са мноштвом нових појмова (музичких појмова), али и вјештина чије савладавање, како пракса показује, доводи и до низа проблема. Међутим, упорност, стрпљење и свакодневни рад и улагање у самообразовање како наставника тако и студената даје позитивне резултате, постигнућа. За мноштво проблема који се јављају у раду са студентима на почетку и касније, у току семестра, а за чије превазилажење наставницима несумњиво треба и подршка (нпр. обезбјеђивање оптималних услова за рад, савремено опремљене адекватне просторије – вјежбаонице, довољан број инструмената), рјешење јесте у стручном усавршавању наставника, увођењу новина у рад у постојећим условима и незаобилазни педагошки оптимизам. Наравно, имајући у виду све предности и недостатке традиционалне и савремене наставе, квалитетна реализација наставног процеса првенствено се скрива у „непресушном извору идеја“ наставника, али и студената, као и обостраној жељи за постигнућем. Посебно издвајамо значај размјене мишљења, међусобно поштовање, разумијевање и отвореност наставника и студената с циљем лакше адаптације студената на нове услове рада и боље усвајање градива, припрему за педагошки рад. У том циљу важно је подстицати студенте на креирање презентација, излагање музичких садржаја и музичко извођење. Кључ успјеха је и у умјереном кориштењу новина како бисмо избјегли могућу презасићеност „модерног стила учења“ или стварање монотоније.

Надамо се да смо овим радом подстакли музичке педагоге на свим нивоима образовања на креативно ангажовање и стварање оптималних услова за максимално развијање музичких знања, способности и вјештина студената (ученика), као и да смо дали идеје за нове креације наставног часа и нова истраживања.

Литература

- Despić, D. (1993): *Muzički instrumenti*, Beograd, Univerzitet umetnosti.
- Деспић, Д. (2001): *Музички инструменти (за први разред средње музичке школе)*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Стојановић, Р. (2011): Специфичности учења хармонског музичког инструмента у вокално-инструменталној настави, *Иновације у настави*, Београд, XXIV, 2011/1, 109 – 122.
- Илић, М. (2012): *Методика грађанског образовања*. Бања Лука, Филозофски факултет, Образовни центар за демократију и људска права.
- Šenk, L. i Ercegovac-Janjić, G. (2004): Poteškoće u nastavi sviranja na učiteljskom studiju, *Život i škola*, Osijek, 12, 116 – 124.

AN EXAMPLE OF PRESENTATION OF TEACHING UNIT OF VOCAL-INSTRUMENTAL MUSIC APPLYING THE POWER POINT

Summary: The authoresses point to the characteristics of teaching the Vocal-instrumental music subject. They present an example of how to teach a unit at university degree by the steps of a pedagogical workshop within the subject mentioned (application of Power Point presentation, roundabout). They talk about a need and possibilities of animating students to a larger extent by motivating their creativity as well as motivating them for an additional engagement of self education in the field of music. The advantage of having a lesson plan lies in the fact that it could be used at the other levels of musical and general education (primary and secondary education) if contents and activities are appropriate to the age and abilities of the students, as well as additional materials enclosed.

Key words: Vocal-instrumental music, Power point presentation, teaching unit presentation, Teacher training study, musical education

ПРИМЕР ОБРАБОТКИ УРОКА ВОКАЛЬНО-ИНСТРУМЕНТАЛЬНОЙ МУЗЫКИ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ POWER POINT-А

Резюме: Авторы определяют основные характеристики работы в рамках учебного предмета "Вокальная и инструментальная музыка". В данной статье демонстрируется пример обработки лекции как элемента образовательного процесса в университете посредством педагогической мастерской в рамках вышеупомянутого предмета (использование презентации Power Point, карусель). В статье особо отмечается потребность и возможность интенсивной анимации студентов, говорится о стимулировании их творческого потенциала и мотивации для дальнейшего участия в самообразовании в области музыки. Преимущество разработки урока в том, что он может быть применен и на других уровнях музыкального и общего образования (начального и среднего), если содержание и деятельность будут приспособлены к возрасту и способностям студентов, включая приложения, сопровождающие разработку урока.

Ключевые слова: вокальная и инструментальная музыка, презентация в Power Point, преподавание, Начальное образование, музыкальное образование.